WSPOMNIENIA POŚMIERTNE

SŁAWOMIR MAJ
(1933-2021)

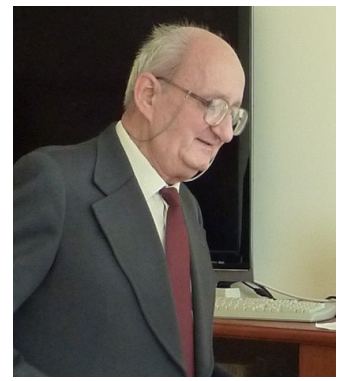

Z głębokim żalem i smutkiem przyjęliśmy wiadomość o odejściu w dniu 23 czerwca 2021 r. naszego Kolegi, doc. dr. hab. Sławomira Maja, wieloletniego pracownika Instytutu Geofizyki PAN, członka honorowego Polskiego Towarzystwa Geofizycznego.

Sławomir Maj urodził się 3 kwietnia 1933 r. w Warszawie. Po ukończeniu Państwowego Gimnazjum oraz Liceum im. Stefana Batorego został przyjęty na studia na Wydziale Matematyki i Fizyki Uniwersytetu Warszawskiego. Pracę magisterską zatytułowaną *Zastosowanie metod badania promieniotwórczości naturalnej skał do problemów stratyfikacji karbonu górnośląskiego* obronił w 1962 r. z wynikiem bardzo dobrym, uzyskując tytuł magistra geofizyki. W okresie 1962-1974 pracował w Instytucie Geofizyki Uniwersytetu Warszawskiego (utworzonym na bazie Katedry Fizyki Litosfery) kolejno jako: asystent, starszy asystent i wykładowca. Za osiągnięcia naukowe w zakresie geofizyki otrzymał dwie nagrody Rektora Uniwersytetu Warszawskiego (w 1967 i 1970 r.). Tamże, pod opieką swojego promotora prof. Tadeusza Olczaka, przygotował rozprawę doktorską pt. *Przewodnictwo cieplne i temperatura w górnym płaszczu Ziemi*, którą obronił w 1974 r. Legitymując się stopniem naukowym doktora nauk fizycznych, Sławomir Maj uzyskał stanowisko adiunkta.

1 października 1975 r. rozpoczął pracę w Instytucie Geofizyki PAN, któremu pozostał wierny do końca swej kariery naukowej. Został przyjęty do Zakładu Sejsmologii i Fizyki Wnętrza Ziemi, późniejszego Zakładu Dynamiki Wnętrza Ziemi. Przez wiele lat (1980-2000) był kierownikiem Studium Doktoranckiego w instytucie. Jego aktywność naukowa została trzykrotnie wyróżniona nagrodą Sekretarza Naukowego PAN (w 1979, 1984 i 1985 r.). Od 1978 r. był członkiem redakcji czasopisma Acta Geophysica Polonica, a od 1991 r. zastępcą redaktora naczelnego. W latach 1981-1983 pełnił funkcję sekretarza Narodowego Komitetu ds. Międzynarodowej Unii Geodezji i Geofizyki (IUGG). Był też aktywnym członkiem Komitetu Geofizyki PAN, a na kadencję 1987-1989 został wybrany na stanowisko sekretarza naukowego tego gremium. W 1987 r. przedstawił osiągnięcie habilitacyjne pt. *Nowa zależność między strumieniem cieplnym i ciepłem radiogenicznym w prowincjach geotermalnych kontynentalnej skorupy ziemskiej* i uzyskał stopień doktora ha-

bilitowanego. Na stanowisku docenta pracował od 1989 r. Mimo przejścia na emeryturę w 2003 r., kontynuował pracę badawczą na niepełnym etacie aż do 2008 r.

Sławomir Maj był specjalistą z zakresu termodynamiki skorupy i górnego płaszcza Ziemi, geotermiki i fizycznych własności minerałów. Tym działem nauki zajmował się praktyczne od ukończenia studiów wyższych. Był autorem około 90 publikacji z tego zakresu. Tematyka wielu jego prac dotyczyła badania pola cieplnego Ziemi na terytorium Polski i przewodnictwa cieplnego skorupy ziemskiej. Spośród różnych interesujących wyników jego prac, należy wyróżnić wyznaczenie zależności pomiędzy przewodnictwem fononowym a parametrem sejsmicznym Φ. Wyznaczona na bazie teoretycznych rozważań zależność, ma duże znaczenie praktyczne, ponieważ umożliwia oszacowanie przewodnictwa cieplnego górnego płaszcza Ziemi na podstawie wyników sondowań sejsmicznych. Teoretyczne badania doc. Maja, związane z przewodnictwem radiacyjnym i fononowym skał i minerałów, mają jednocześnie charakter aplikacyjny w dziedzinie wykorzystania naturalnych i czystych dla środowiska źródeł energii geotermalnej. Sławomir Maj występował wielokrotnie jako ekspert w swojej specjalności i prowadził wykłady dla specjalistów w dziedzinie geotermiki. Od 1994 r. był aktywnym członkiem Międzynarodowej Asocjacji Geotermalnej.

Należy podkreślić bardzo duże zaangażowanie doc. Maja w działalność na pograniczu nauki i aktywności społecznej. W 1980 r. został członkiem Oddziału Warszawskiego Polskiego Towarzystwa Geofizycznego. W latach 1983-1987 pełnił funkcję wiceprzewodniczącego tego Oddziału. Razem z doc. Stanisławem Michnowskim dostrzegli pilną potrzebę zwiększenia roli fizyki wnętrza Ziemi i przestrzeni okołoziemskiej w działalności Polskiego Towarzystwa Geofizycznego, która do tej pory głównie skupiała się na zagadnieniach meteorologii, klimatu i hydrologii. Jednocześnie celem było przyciągnięcie do Towarzystwa wielu geofizyków zajmujących się pozostałymi dziedzinami nauk o Ziemi. Początkowo udało im się doprowadzić do powołania, w ramach Oddziału Warszawskiego, Sekcji Fizyki Litosfery i Przestrzeni Okołoziemskiej, a potem w 1999 r. do stworzenia nowego oddziału Towarzystwa, a mianowicie Oddziału Fizyki Wnętrza Ziemi i Przestrzeni Okołoziemskiej. Była to struktura ogólnopolska, w odróżnieniu od pozostałych oddziałów będących jednostkami działającymi lokalnie. Za aktywną pracę w Towarzystwie Sławomir Maj otrzymał w 1984 r. nagrodę Polskiego Towarzystwa Geofizycznego, a w 1997 r. został wyróżniony Złotą Odznaką. Był też członkiem prezydium Polskiego Towarzystwa Geofizycznego. W 2019 r. otrzymał godność Członka Honorowego.

Obok zawodowej aktywności naukowej w Instytucie Geofizyki PAN, Sławomir Maj był wielkim znawcą historii geofizyki polskiej oraz kolekcjonerem archiwalnych dokumentów związanych z polskimi uczonymi pracującymi w naukach o Ziemi. Jego pasja poszukiwawcza i kolekcjonerska doprowadziła do uratowania przed zniszczeniem lub zapomnieniem wielu ważnych książek, listów, zbiorów danych geofizycznych, fotografii i rękopisów związanych w wybitnymi postaciami polskiej geofizyki. Był stałym bywalcem antykwariat**ów** i bazar**ów**, gdzie nabywał interesujące przedmioty, tworząc z nich unikalne mini-muzeum.

Dysponując ogromną wiedzą na powyższe tematy, starał się nią podzielić za pomocą artykułów, seminariów, konferencji i innych spotkań. Był autorem około 35 prac historyczno-wspomnieniowych opublikowanych na łamach Przeglądu Geofizycznego, Acta Geophysica Polonica i innych czasopism oraz w monografiach (m.in. wydanej przez Academic Press). W ramach działalności Oddziału Fizyki Wnętrza Ziemi i Przestrzeni Okołoziemskiej Polskiego Towarzystwa Geofizycznego był współorganizatorem i pomysłodawcą wielu seminariów i wystaw poświęconych wybitnym geofizykom polskim (np. Maurycemu Piusowi Rudzkiemu, Henrykowi Arctowskiemu, Antoniemu Dobrowolskiemu, Henrykowi Orkiszowi, Edwardowi Stenzowi, Tadeuszowi Olczakowi i Stefanowi Manczarskiemu), wyprawom geofizycznym oraz organizacjom życia naukowego ma ziemiach polskich. Nawet w ostatnim okresie przed swoim odejściem, walcząc z problemami zdrowotnymi, szykował kolejną pracę na ten temat.

Bardzo nam brakuje jego pasji i zaangażowania, którymi potrafił zainspirować młodszych geofizyków.

W naszej pamięci Sławomir Maj pozostanie jako osoba sumienna, dobra i cierpliwa. Był człowiekiem obowiązkowym, skromnym i niezwykle życzliwym. Jego śmierć napełniła smutkiem wszystkich przyjaciół i współpracowników. Pożegnaliśmy go 5 lipca 2021 r., odprowadzając na miejsce wiecznego spoczynku na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach w Warszawie.

Zbigniew Czechowski